

TALENT IN CONCRETE

REFLECTION THIJS BRIENEN

TALENT IN CONCRETE

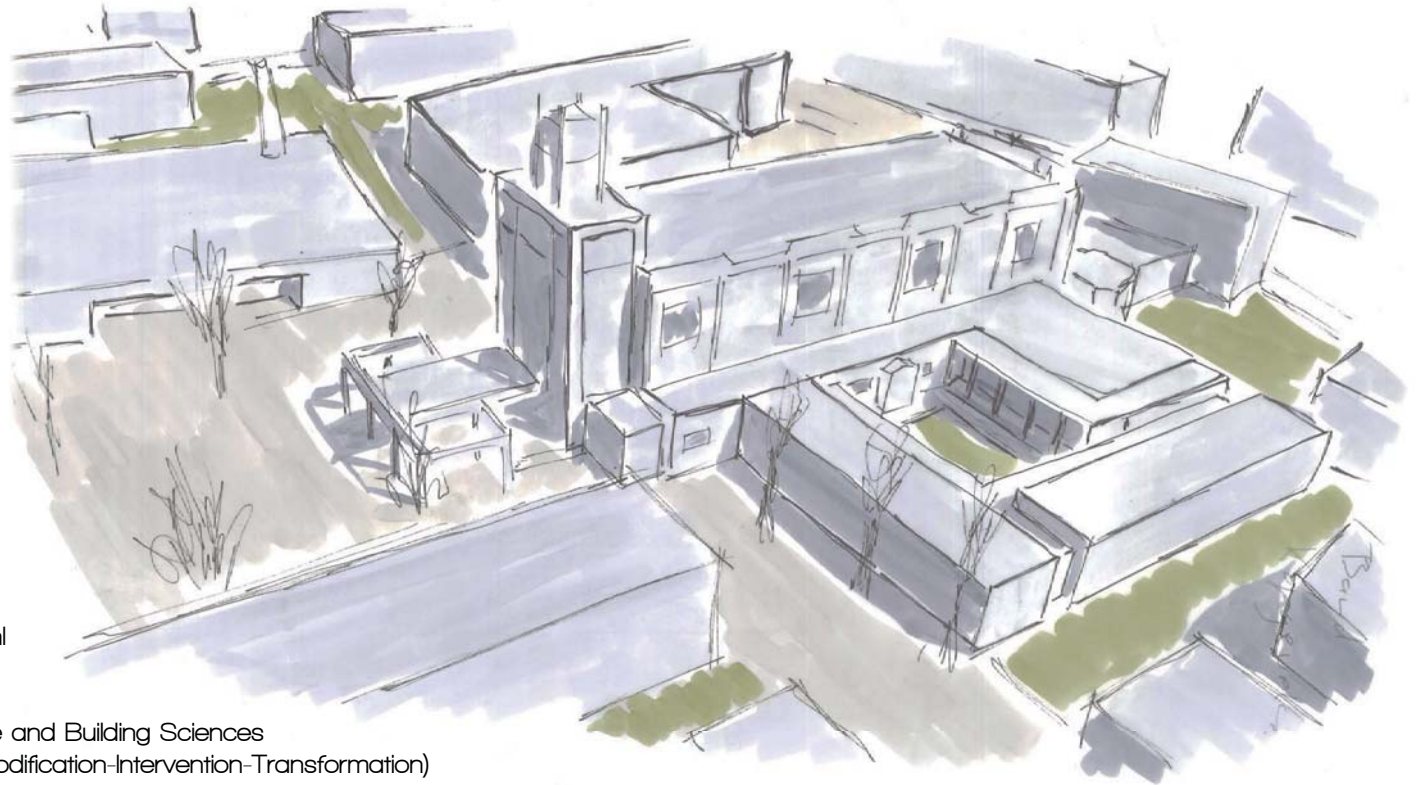
Name
Student number
Adress

Email
Mobile Number

M.J. (Thijs) Brien
4050746
Michiel de Ruyterweg 98
2628 BA te Delft
m.j.brien@student.tudelft.nl
0031 (6) 1555 7971

Msc Urbanism, Architecture and Building Sciences
RMIT Studio (Renovation-Modification-Intervention-Transformation)
Faculty of Architecture – TU Delft

Msc3 RMIT Studio
AR3AR142 Graduation Project (2012-2013 Q1)
Amsterdam aan Zee
Tutoring architecture: Wouter Willers
Tutoring building technology: Frank Koopman
Graduation Coordinator: Lidly Meijers

CONTENT

INLEIDING	04
RESEARCH BY DESIGN	05
AMSTERDAM AAN ZEE	06
MASTERPLAN	07
ARCHITECTONISCH ONTWERP	09
CONCLUSIE	14
ESSAY HERITAGE DEVELOPMENT	15

INLEIDING

In dit reflectieverslag worden verschillende aspecten toegelicht die kenmerkend zijn geweest voor het proces en het resultaat. Centraal in dit project staat de St Joseph kerk in de Robertscott buurt (Amsterdam West).

In de stedenbouwkundige analyse is de positie en contextuele invloed in en rond buurt onderzocht. De ontwikkelingen in de geschiedenis zijn stedenbouwkundig sterk aanwezig en afleesbaar in de directe context. De Robert scott buurt was de eerst gebouwde buurt in Amsterdam na de tweede wereld oorlog, volgens het (door C. van Eesteren ontworpen) Algemeen Uitbreidingsplan. Kenmerkend voor deze uitbreidingsplannen zijn de grootschalige stedenbouwkundige planning en organisatie van structuren en voorzieningen (functiescheiding). Doordat de Robert Scott buurt een voorloper was op de grootschalige uitbreidingen in Nieuw-west en als een unieke, op zichzelf staande buurt ontworpen is, zijn niet alle typerende aspecten vergelijkbaar met de gemiddelde wederopbouw wijken.

De kerk is voltooid in 1952 en was (samen met het speelplein) het centrale hart in de buurt. Sinds 1990 is de kerk uit haar functie verheven en heeft na enkele jaren van leegstand tijdelijk gefunctioneerd als klimhal. Afgelopen winter heeft een groep uitgeprocedeerde asielzoekers gedoogd onderdak verkregen in het kerkgebouw. Deze groep zal in juni de kerk verlaten. In de opwaarderingplannen van de gemeente wordt de behoefte uitgesproken voor een sociaal bindende functie, welke als positieve katalysator kan werken binnen de wijk Bos&Lommer. Ook vanuit de buurt is een grote behoefte voor een sociaal collectieve functie benoemd.

In het ontwerpproject heeft de behoefte uit de directe omgeving in combinatie met mijn fascinatie geleid tot een opvang- en ontmoetingscentrum voor jongeren. Daarbij vormt het bij elkaar brengen van jongeren de basis. Door hen een eigen plek (met activiteiten) te geven, kan een jongeren gemeenschap ontstaan in een gecontroleerde omgeving. Naast deze ontmoetingsplek is een ontwikkelingsprogramma uiteengezet waar jongeren uitgedaagd en geïnspireerd worden een (natuurlijke en ongedwongen) stap te zetten in talentontwikkeling en zelfreflectie. Mentoren en verschillende maatschappelijke specialisten begeleiden de jongeren in dit proces en de dagelijkse problematieken.

Het doel is jongeren op het rechte pad te houden of brengen en een aanvulling te zijn op de opvoeding en tijdsbesteding, naast de schoolinstelling en de thuisbasis (het gezin). Wanneer het centrum zich na een aantal jaren heeft bewezen, zal een uitbreiding plaatsvinden om ruimte te creëren voor jongeren met kort- en langer durig verblijf. Ook hier staat het behoud van thuissituatie in combinatie met onderzoek naar school of werkbesteding centraal en vormt een tussenlaag om uithuisplaatsing te kunnen uitstellen of liever nog voorkomen. In de volgende hoofdstukken wordt uitgelegd welke invloeden leidend zijn geweest tot het komen tot het programma en resultaat.

Graag zou ik hier gebruik willen maken van de mogelijkheid mij begeleiders tijdens dit project, Wouter Willers, Frank Koopman en Lidy Meijers, willen bedanken voor de uitdaging en inspiratie, die zij gedurende het project gebracht hebben.

Daarnaast wil ik even kort benoemen dat er naar aanleiding van dit project eind 2013 een bondige publicatie zal verschijnen, met daarin een omschrijving van de sociale thema's. Het ontwerp wordt vanuit een aantal thema's in een breder perspectief bekeken.

RESEARCH BY DESIGN

In ieder project binnen de afdeling RMIT ligt een sterke focus op het onderzoek en de herkenning van bestaande kwaliteiten en het hergebruik of voortborduren op deze kwaliteiten. Voorafgaand aan het masterplan, heeft een stedenbouwkundig onderzoek de kwaliteiten en negatieve aspecten in de wijk Bos & Lommer en de Robert scott buurt bloot gelegd. In dit onderzoek zijn de historische oorsprong, de huidige staat en de plannen voor de (nabije) toekomst aan bod gekomen. Uit dit onderzoek zijn een aantal waarden vastgesteld. Deze waarden vormen de uitgangspunten in het opstellen van een masterplan. Typerend voor de omgeving was de focus in functie van de onderlinge clusters. Deze clusters vormen de basis voor een nieuwe route voor lagesnelheidsverkeer. De radiale verbindingen op deze route vormen de toegangen voor de Amsterdamse binnenstad. Het gebruik van deze verbindingen zijn, sinds het ontstaan van dit stadsdeel, sterk geïntensiveerd.

De ruimtelijke structuur is opgebouwd volgens de principes van het modernisme. Noord-zuid georiënteerde strokenbouw vormt de basis voor de repeterende woonblokken. Daartussen bevinden zich publieke ruimten met vrijgelegen, publieke gebouwen. Dit principe is ook aanwezig in de Robert scott buurt.

De kerk is destijds door Ballast Nedam aangekocht van het bisdom Haarlem voor sloop en ontwikkeling van woningbouw. Door weerstand vanuit de lokale bewoners en bijval vanuit de gemeentelijke overheid is sloop tegengehouden en de kerk behouden. Later (2010) heeft de kerk

de officiële rijksmonumentale status verkregen en is het opgenomen in top 100 lijst van jonge, wederopbouw monumenten. De monumentale waarde van het gebouw wordt voornamelijk omschreven in de combinatie van de kerkelijke architectonische uitgangspunten met moderne materialen en bouwmethoden. Om deze waarden exact te kunnen herkennen en benoemen, is onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de kerkelijke architectuur vanaf haar oorsprong (omstr. 5e/6e eeuw na christus) tot de meest recente geschiedenis van kerkelijke architectuur (waaronder de bossche school stroming). De st Josephkerk is in deze laatste stroming als voorloper en voorbeeld benoemd.

Vergelijkingen van de kerk met deze theoretische kenmerken heeft geleid tot een inzicht in de uiterst subtiële en zorgvuldige benadering en integratie van de architect G.H.M. Holt in het controversiële ontwerp. Mede door de vertraging van de oorlogsomstandigheden, heeft architect Holt een tien jaar durend ontwerpproces doorgaan. Uit de onderzoeken in het archief (stadsarchief Amsterdam en stadsdeelarchief Amsterdam West) is een sterke ontwikkeling waar te nemen. Vanuit een uiterst 'traditioneel' delftse school ontwerp is het definitieve ontwerp (mede door internationale ontwikkelingen en inspiratie door het werk van Auguste Perret) een sterk voorbeeld van het functionalisme binnen de moderne bewegingen.

Alhoewel de kerk al een groot aantal jaren is afgestoten van het bisdom Haarlem en geen enkele formele of juridische binding heeft, is in het onderzoek naar een waardige herbestemming het beleid van het bisdom in acht genomen. De uitgangspunten hebben daarbij geen strikt kader gevormd, maar een handreiking in de keuzerichting voor de functie en richting in het herontwerp. Verschillende bronnen van het bisdom Haarlem, waaronder het boek 'herbestemming kerken en kerklocaties, inventarisatie vanaf 1970' en een college over herbestemming van kerken (feb 2013, tu delft) hebben een inzicht gegeven in het benoemen van de algemene en specifieke waarden van kerken en de aandachtspunten in hergebruik en herbestemming van kerkgebouwen.

In het herontwerp voor de kerk is een onderscheid te maken in twee onderdelen of fasen. Fase 1 bestaat uit het intern herontwerpen van de centrale kerkruimte. Het actieve (collectieve) programma bevindt zich in deze bestaande ruimte. De benadering voor dit herontwerp is een abstracte opvatting van de oorspronkelijke uitgangspunten als sobere bouwmethoden, menselijke schaal e.d. In het nieuwe ontwerp is gebruik gemaakt van de bestaande sfeer. De nieuwe elementen gedragen zich als een soort tijdelijke inpassing. Daarbij reageer ik op de omkeerbaarheid van de interventie, zoals benoemd in het 'Venice charter'. De inpassing is een heldere vertaling van de behoefte in programma en atmosfeer.

In de connectie met de buitenruimte (of het voorplein) en in de binnenruimte is een overgang gecreëerd van het alledaagse naar een teruggetrokken omgeving.

Naast deze interne interventie vindt ook een uitbreiding plaats aan de zuidzijde van het gebouw (fase 2). Deze uitbreiding bestaat uit een gesloten omgang met een open binnentuin. In deze beuk zijn de 'short stay' en 'long stay' verblijven ondergebracht. Het concept achter deze uitbreiding is een moderne vertaling van de oorspronkelijke kloosteromgang. De jongeren hebben hier een afgesloten verblijf voor volledige rust en de mogelijkheid zich tijdelijk volledig te onttrekken aan de dagelijkse buitenwereld.

Wanneer men kijkt naar de vertaling van het programma naar een ruimtelijk ontwerp, is de ambitie waarneembaar om de jonge bezoekers constant uit te dagen en vanuit hun 'comfort zone' een stap voorwaarts te zetten in het ontdekken van de mogelijkheden in het centrum. Door de activiteiten en voorzieningen met een gelaagdheid visueel met elkaar te verbinden, worden zij op een natuurlijke wijze in contact gebracht met de bijbehorende uitdaging en verdieping. Deze overgang is niet alleen in ruimtelijke verbindingen opgezet. Ook de speelse verschuivingen en materialisering biedt ruimte voor deze overgang. Waarin de intieme onderwereld nog ruimte is voor speelse diversiteit, vormt de verheven bovenwereld een sfeer van rust en eenheid.

De meest teruggetrokken functie en ruimte binnen het programma vormt de meditatie en stilteruimte. Deze ruimte bevindt zich boven in de toren. Om een gevoel te krijgen bij de werking en sfeer rond meditatie, heb ik het centrum ZIN in Vught bezocht. Dit centrum is gevestigd in een voormalig klooster en richt zich op meditatie en zingeving.

Abstractie van dagelijkse drukte en chaos naar structuur

Kloosterhotel ZIN in vught

AMSTERDAM AAN ZEE

Het project vormt een onderdeel van de ontwerpstudio 'Amsterdam aan zee, transformatie van de brettenscheg'. De brettenscheg is een groene zone, verbonden aan de haarlemmertrekvaart, een kanaal dat Amsterdam met Haarlem verbond. De brettenscheg vormt een van de groene vingers, die het stedelijk weefsel verbinden met omvangrijke groene omgeving van Amsterdam. De groene zone vormt ook een fysieke buffer tussen de historische noordelijk gelegen havenindustrie en de zuidelijk gelegen woonwijken. De noordelijke havens (voormalige houthavens) zijn uit haar voegen gegroeid en tegenwoordig verder buiten de stad gelegen. Dit biedt mogelijkheden voor grootschalige ontwikkelingen op gebied van wonen en werken.

In de brettenscheg (het westerpark) is het voormalig wester gasterrein gesitueerd. Dit fabrieksterrein functioneert tegenwoordig als cultureel park met verschillende voorzieningen voor vaste en/of tijdelijke evenementen. Ten zuiden van dit park bevinden zich de voor- en naoorlogse woonwijken. Het eerste deel buiten de grachtengordel is onderdeel van plan Kalff (de Jordaan). Daarachter liggen de eerste uitbreidingswijken, met centraal gelegen het wijkcentrum Bos & Lommer.

De Robert Scott Buurt is gelegen ten zuiden van winkelcentrum Bos & Lommer. De functie, de doelgroep en de schaal van het centrum bevinden zich in de directe omgeving (Amsterdam west en Nieuw west).

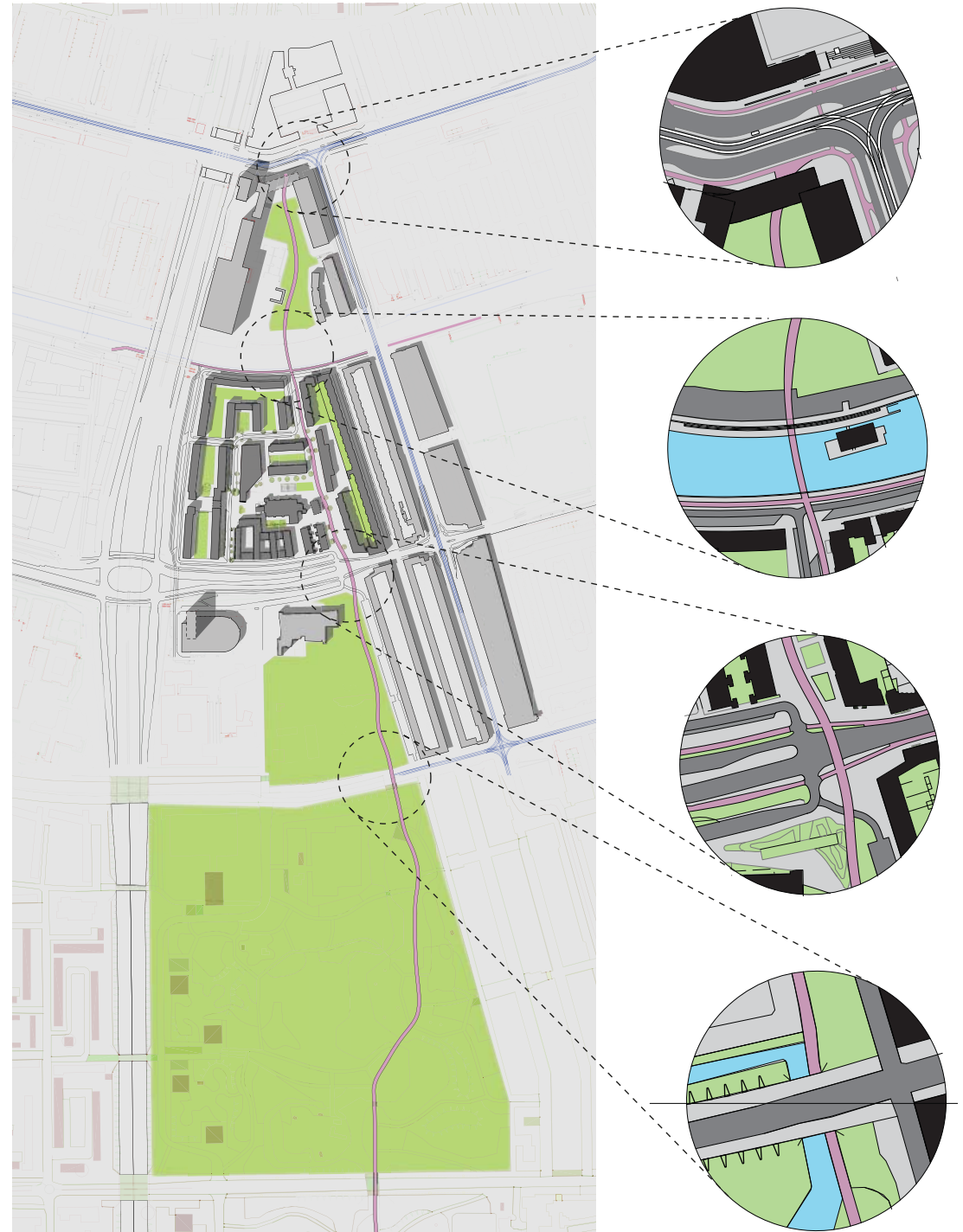
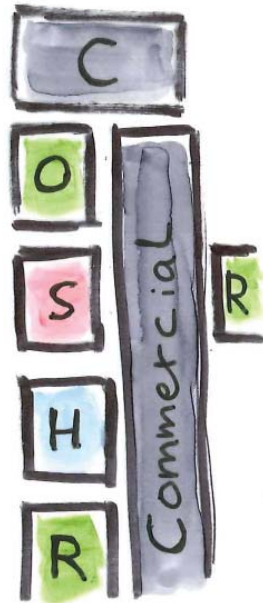
MASTERPLAN

Gezamenlijk met Ilona Warmerdam is een masterplan opgesteld. Na afronding van de analyses en het vaststellen van de stedenbouwkundige uitgangspunten bleek een tussenschaal in de stedenbouwkundige analyse te ontbreken. De analyse richtte zich voornamelijk op amsterdam west en daaronder direct de Robert scott buurt. De verschillende functies, voorzieningen en infrastructuur in de omgeving van de robert scott buurt worden verder onderzocht.

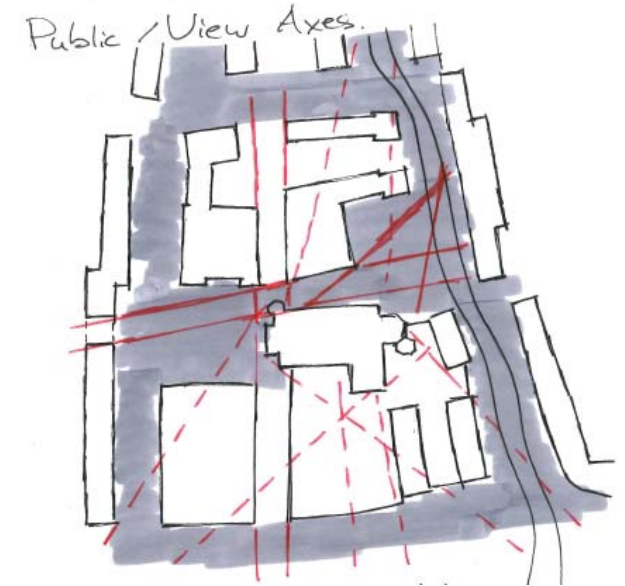
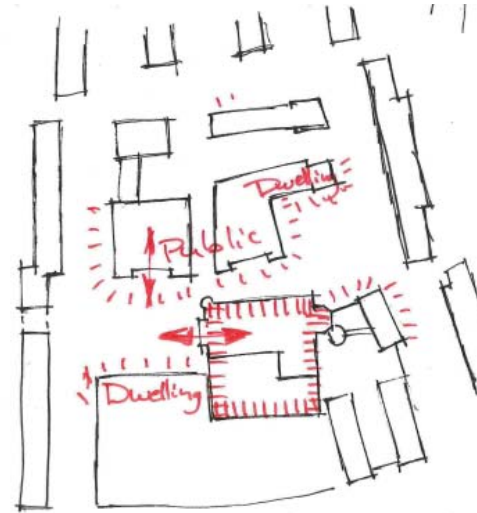
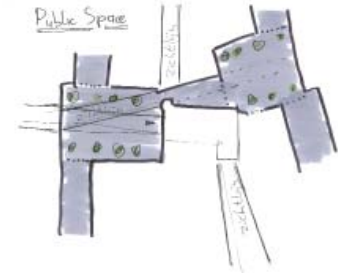
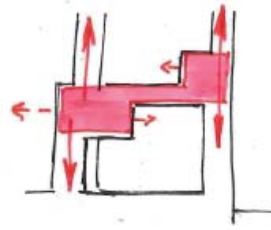
In de huidige situatie zijn het Bos&Lommerplein en het Mercator plein verbonden middels een commerciële boulevard.

Uit de aangevulde analyse bleken de bebouwingsclusters rond de buurt duidelijk gefocust te zijn op een bepaalde groep functies. Noordelijk bevond zich het Bos&Lommerplein met de dagelijkse markt en voedselvoorzieningen. Achtereenvolgens bevindt zich richting het zuiden een cluster met kantoren, creatieve studio's, vervolgens de Robert scott buurt als sociaal cluster, een health & sport cluster (o.a. Mercator sportcentre en Reuma fonds), en het uitgetrekte Rembrandtpark. Dit park wordt zuidelijk verbonden met het vondelpark.

Het aanzetten van deze functiescheiding en verbinden middels een publieke wandel en fietsroute, kwam voort uit de modenistische stedenbouwkundige principes.

Ook voor de Robert Scott Buurt werden gezamenlijke plannen ontworpen. Deze manier van werken werd opgezet om een realistische situatie met meerdere 'partijen' omtrend een masterplan te creëren. Omdat wij in onze situatie beide gericht waren op de uitwerking van de centrale kerk, bleek het lastig de verschillende wensen te combineren. Zowel Ilona als ik hebben de ruimtelijke plannen op kleine schaal direct gewezigd. In mijn directe context heb ik gezocht naar een houding ten opzichte van de benadering van de kerk vanaf de nieuw geïntroduceerde route. Ook de vormgeving van de publieke ruimte (omliggende plein) en bebouwing kreeg extra aandacht in massa, vormgeving en programma.

Ook voor de Robert Scott Buurt werden gezamenlijke plannen ontworpen. Deze manier van werken werd opgezet om een realistische situatie met meerdere 'partijen' omtrend een masterplan te creëren. Omdat wij in onze situatie beide gericht waren op de uitwerking van de centrale kerk, bleek het lastig de verschillende wensen te combineren.

Zowel Iona als ik hebben de ruimtelijke plannen op kleine schaal direct gewezigd. In mijn directe context heb ik gezocht naar een houding ten opzichte van de benadering van de kerk vanaf de nieuw geïntroduceerde route. Ook de vormgeving van de publieke ruimte (omliggende plein) en bebouwing kreeg extra aandacht in massa, vormgeving en programma.

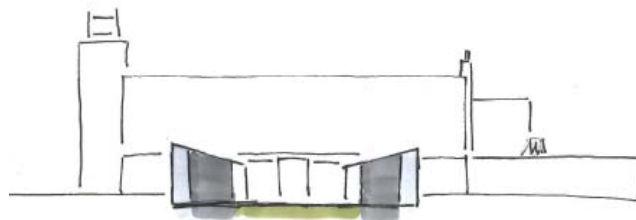
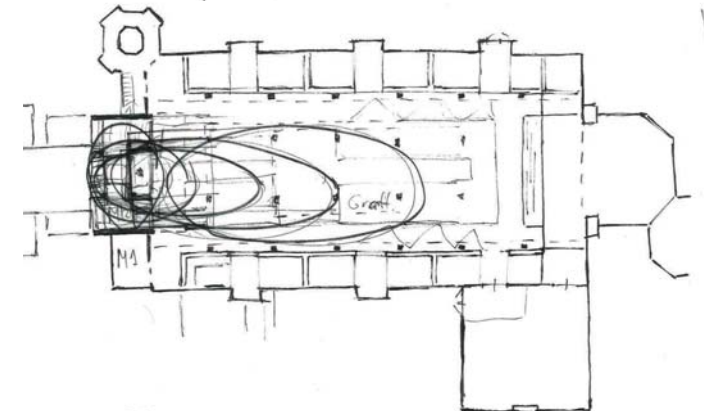
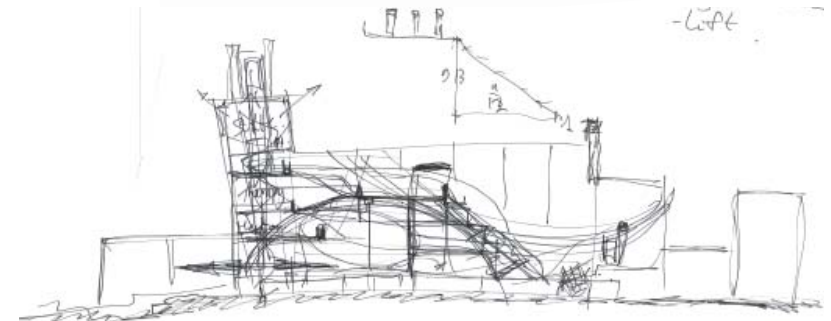
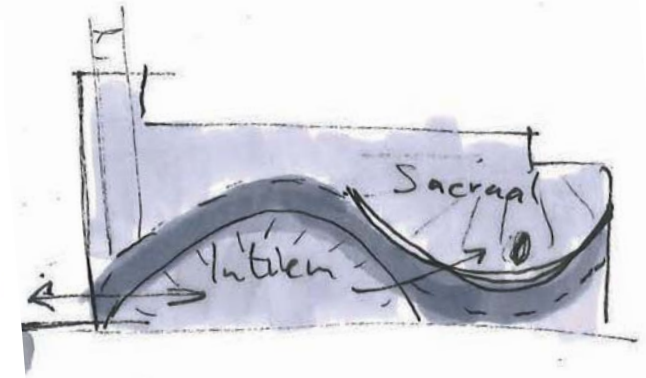
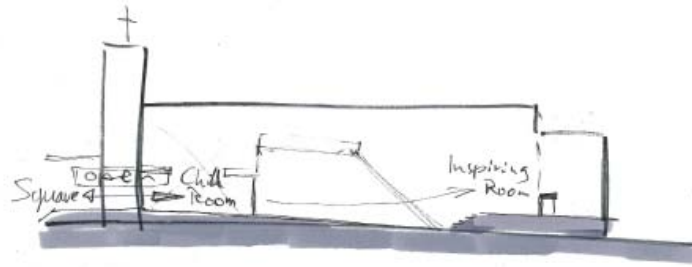
ARCHITECTONISCH ONTWERP

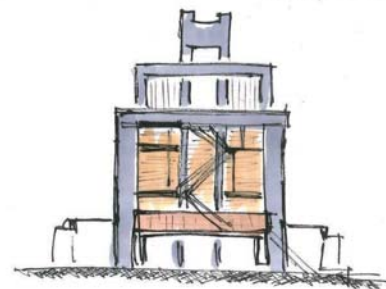
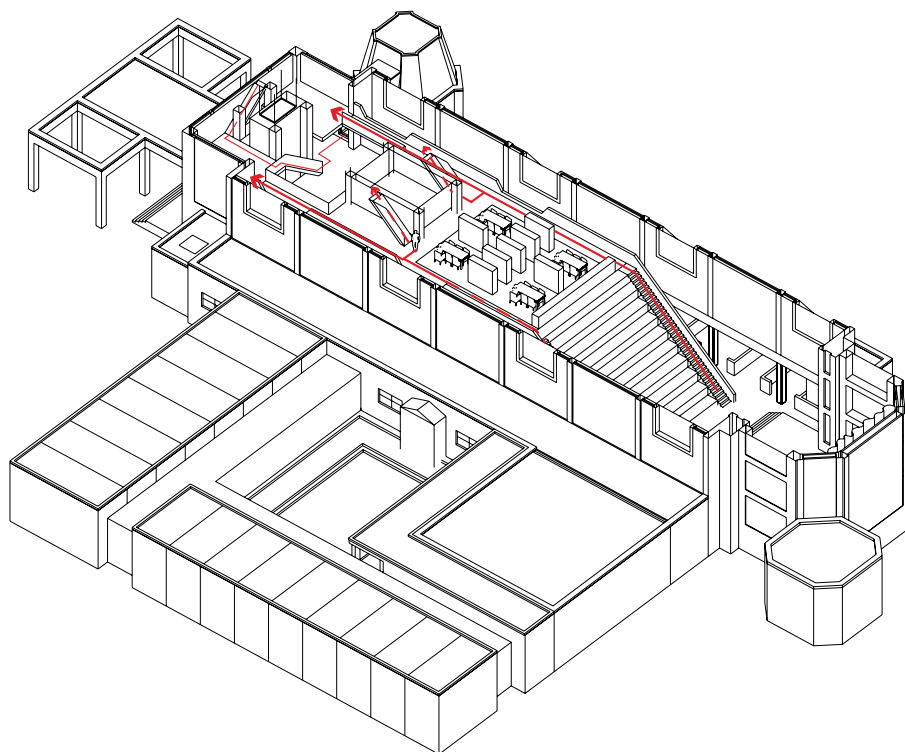
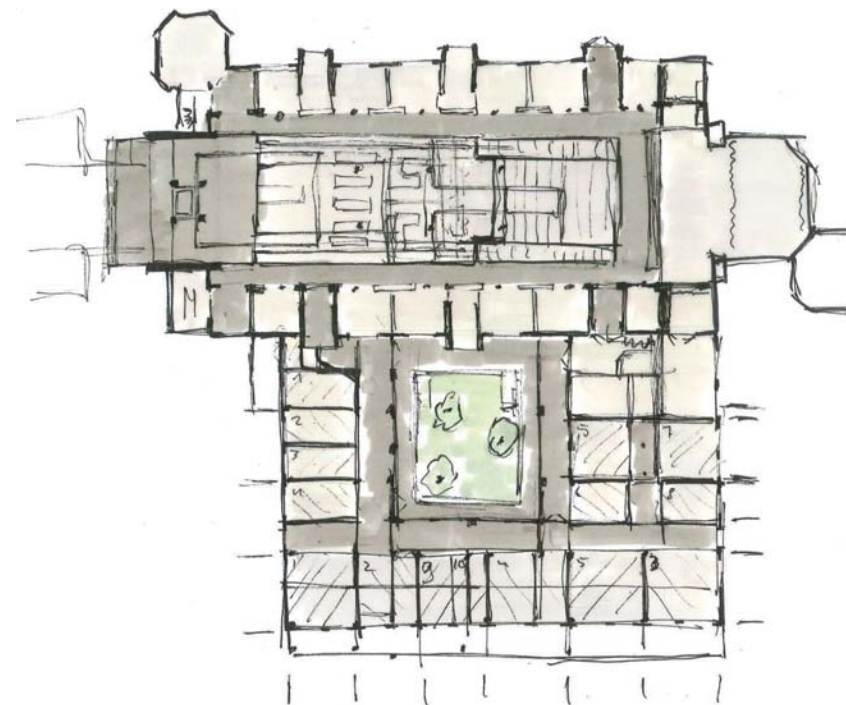
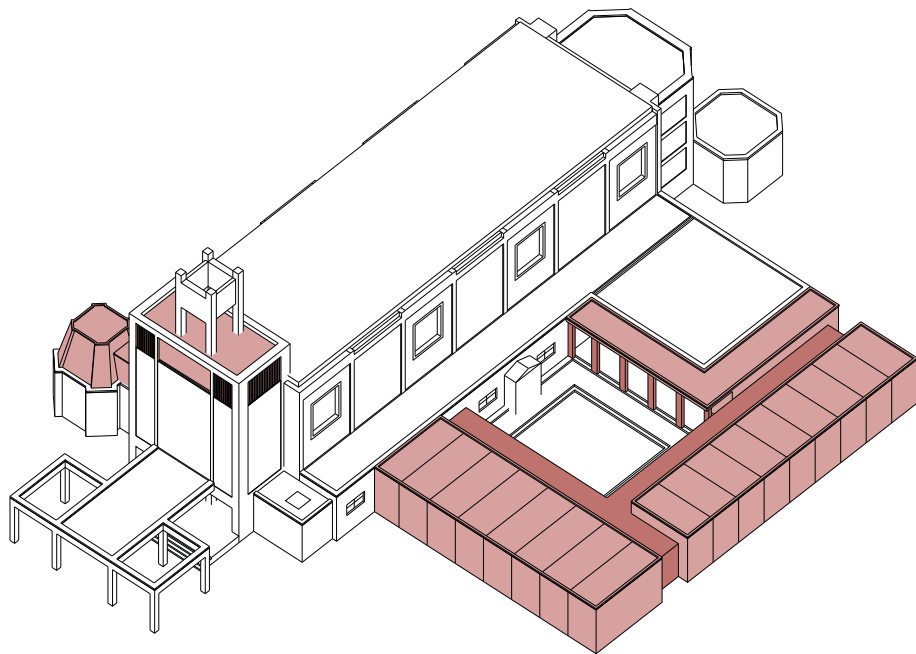
In het architectonische ontwerp is lang gepuzzeld in de omgang met de bestaande ruimte. Na de P2 presentatie is de analyse van de kerk verder uitgebreid om de exacte verfijning, de betekenis van de verschillende onderdelen, haar samenhang en de verhoudingen van de kerk in de vingers te krijgen.

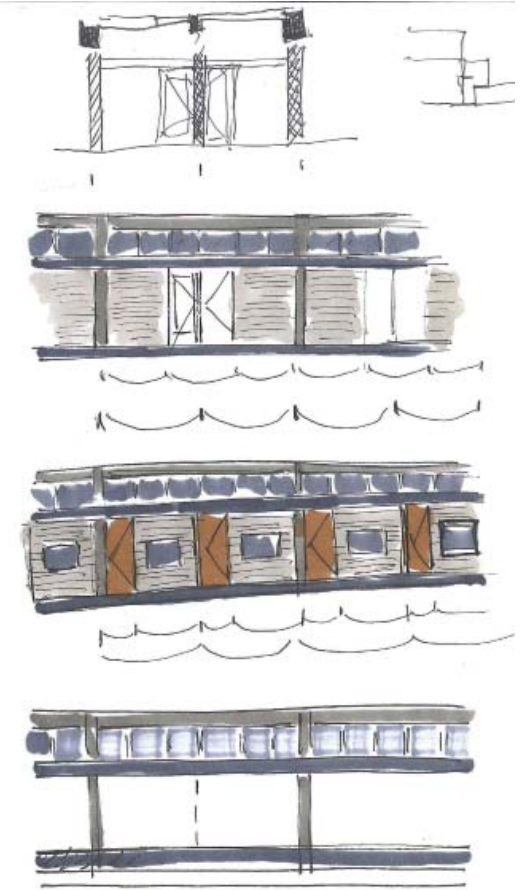
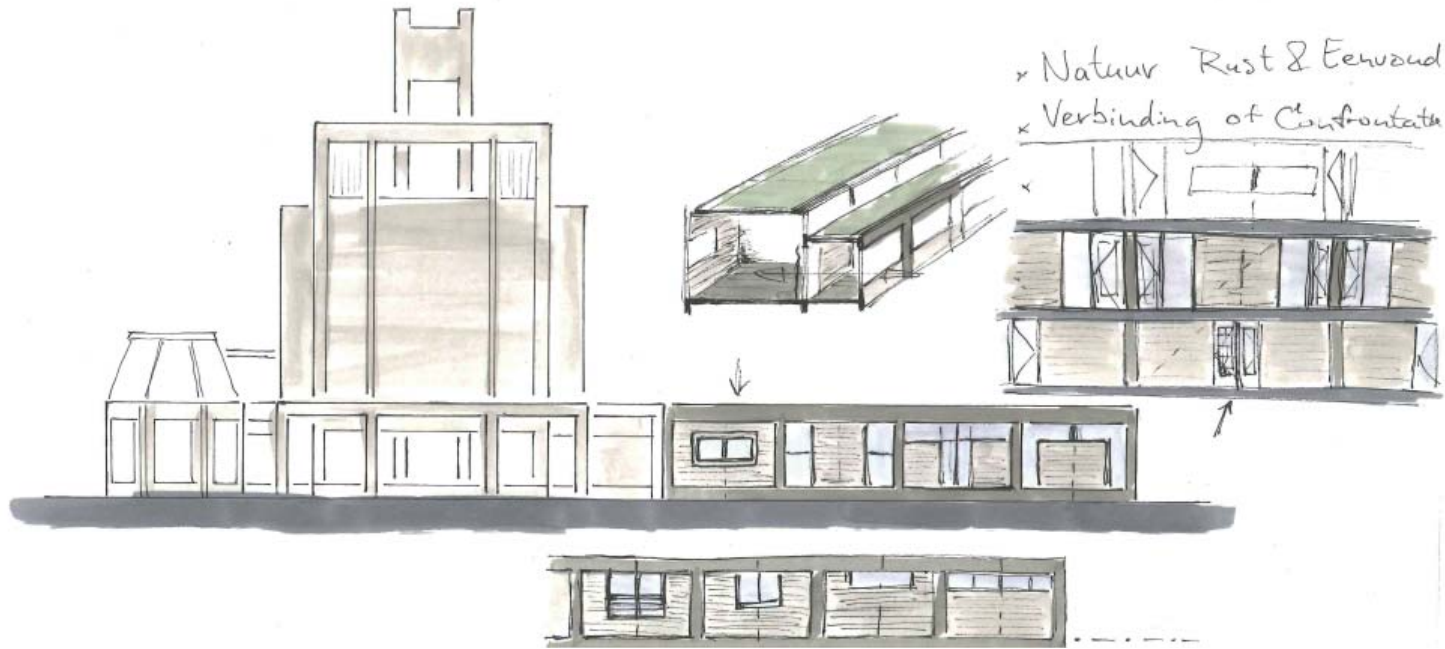
Door veel te schetsen en massa studies uit te voeren, heb ik een scala aan verschillende sculpturen en soorten volumes in de bestaande kerk gehad. De omgang aan de zuidzijde heb ik vrij vroeg in het proces vastgelegd en is nagenoeg ongewijzigd gebleven. De expressie is versoberd en meer in eenheid met de bestaande kerk, vanwege de opvatting over de samensmelting van de definitieve (of langdurige) toevoeging.

Voor de invulling van het actieve deel van het programma in de bestaande kerk heb ik meerdere malen de uitgangspunten aangescherpt om tot een ruimtelijke vertaling te komen. Het herschrijven en schematiseren van conceptuele ideeën, heeft er toe geleid tot de schematische doorsnede te komen met een scheiding tussen twee werelden en daarin een overgang te zoeken.

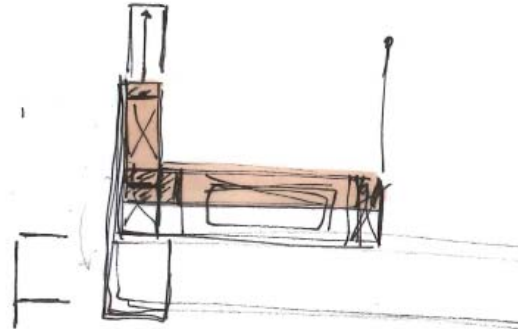
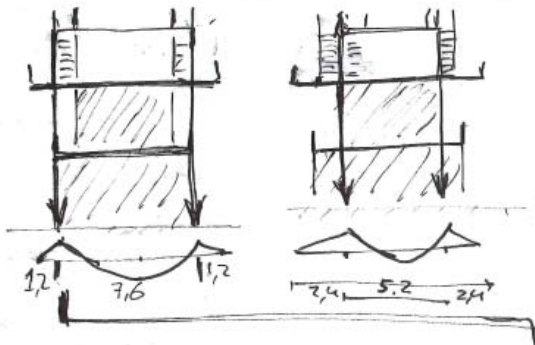
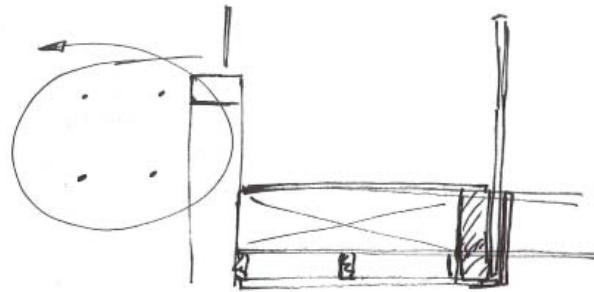
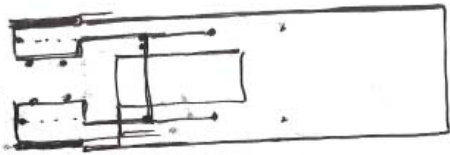
In het ruimtelijk ontwerp vormt de organisatie van het schema de basis voor de routing en schakeling van de verschillende functies. De verschillende betekenissen en symbolieken, voortkomend uit de waardestelling, gaven verdere aanleiding in verfijning en invulling van het programma. Lange tijd overwegen en uitdenken leiden tot een punt waarop alle losse uitgangspunten op zijn plaats vallen.

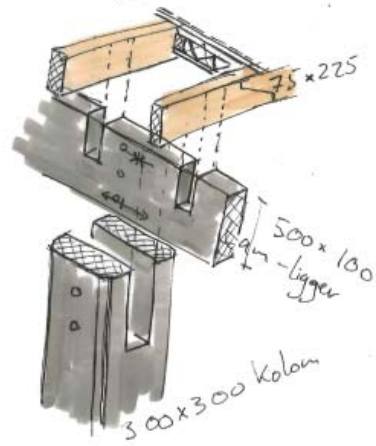

Columns

Lam. Ligger 17.6150
360 / 310
190 / 280

CONCLUSIE

Research Question

How can the social center of the Robert Scott neighborhood connect (again) the different user groups and improve the social cohesion in the contemporary community with functional and spatial organisation.

In de keuze voor het programma en het herontwerp van de kerk, haar omliggende gebouwen en publieke ruimte heeft de focus gelegen op het verbinden van de functies en het gebruik van de gebouwen met de publieke buitenruimte. Het verkleinen en inkaderen van deze publieke ruimte zorgt voor een overzichtelijk en sociaal controleerbaar gebied. Het toevoegen en reorganiseren van nieuwe en bestaande woningen zorgt voor grotere diversiteit rond de publieke ruimte. Het centraal gelegen jongeren centrum heeft een eigen voorplein met jongeren gerelateerde voorzieningen als de talentschool, de voormalige ROC op maat en wonen voor jongeren en starters. Dit voorplein (aan de west zijde) is geschakeld met het speelplein aan de oostzijde, gericht op families en kinderen. Naast de basisschool is ook het buurtcentrum en de kinderdagopvang verbonden aan het plein. Ook is dit plein geschakeld aan de geïntroduceerde publieke route tussen het noordelijk gelegen Bos & Lommerplein en het zuidelijk gelegen Rembrandtpark. Het jongerencentrum in de kerk vormt een grote collectieve woonkamer en geeft de jongeren de kans zich te ontplooiën in een daarvoor afgestemde omgeving. Jongeren vinden hier een

breed aanbod aan passende activiteiten. Door deze activiteiten op een open en laagdrempelige manier te organiseren worden jongeren gestimuleerd deel te nemen aan het scala aan mogelijkheden. Ook zorgen activiteiten voor een ontspannen manier in het ontmoeten van nieuwe mensen. Deze soepele uitwisseling zorgt voor meer verbinding onder de jongeren.

Wanneer men eenmaal het centrum ontgroeit, is een basis gelegd voor een contactennetwerk in de buurt en/of de wijk. Het creëren van deze verbinding bij de jongeren, kan dat bij iedere jongeren generatie voor lange tijd meegroeien.

Sub Questions

Where are differences and similarities in collective use between the different user (age) groups? Uit literatuur studie onderzoek is gebleken dat jongeren een sterke behoefte hebben aan een eigen plek. Er moet ruimte zijn voor een vorm van afscheiding tegen de 'gevestigde orde'. De jongeren krijgen hier de mogelijkheden de plek naar eigen wensen aan te kleden. Door een divers gebruik en de overgang naar orde en structuur zal ook de architectonische expressie en materialisering deze transformatie uitsralen.

What are the existing qualities, which can form the base to connect with the interventions? Deze vraag is een aanleidende vraag geweest voor de analyses en voldoende beantwoordt. De resultaten hebben een sterke basis gevormd in de positie en benadering van het kerkgebouw en haar omgeving.

How can I involve the (young) inhabitants in the design and build process, to create respect and interest in the developments?

Het betrekken van de jongeren bij het proces door hen inspraak en mede verantwoordelijkheden te geven in het ontwerp, is een sociale benadering en zorgt voor een breder draagvlak en intensiever gebruik door de doelgroep. Ook zorgt deze aanpak voor meer respect voor gebouw en interieur en wordt de huidige problematiek rond vernieling en vandalisme beperkt.

Which facilities or activities are offered in the surrounding neighborhood in the case of social interaction?

Vanuit lokale bewoners is het initiatief voor het buurthuis Rosco opgezet. Buurtvergaderingen, taalcursussen, en opvoed ondersteuning activiteiten die wekelijks plaatsvinden in dit buurthuis. Deze functie zal in de toekomst door renovatie en verbouwingsactiviteiten niet meer in de basisschool kunnen huizen. Deze zal samen met een kinderdagopvang in het nieuwe gebouw aan het plein ondergebracht worden.

What are the social / societal developments for the future and how can I implement these developments in my (re)design?

Niet beantwoord.

Ontwerp beslissingen

ESSAY HERITAGE

Dient het gebouw het publiek of dient het publiek het gebouw?

Tijdens mijn reizen is de interesse altijd gericht op de lokale schatten. Natuurlijke omgevingen en cultureel historische objecten trekken mijn aandacht. Deze plaatsen zijn meestal nationaal (of internationaal (Unesco) monumentaal beschermde 'weergaven' van de geschiedenis. Naast deze plaatsen verdiep ik me graag in de typerende lokale gebruiken vanwege de pure en oprechte manier in het ervaren van de cultuur. In mijn laatste reis naar Armenië, Georgië en oost Turkije, heb ik vele lokale mensen mogen ontmoeten. Als voorbeeld werd ik in Noord Armenië (Dilijan) spontaan uitgenodigd bij een familie om Armeense koffie te drinken, rondgeleid te worden door de lokale trots, het monumentale klooster in de bergen, en daarna bij hen te dineren. De waarde van dit monument voor hen verschilt erg met de algemene waardering in de toeristische omschrijvingen. De oorsprong, verschillende (politieke) invloeden in de geschiedenis en hedendaagse spanningen worden door de lokale mensen zeer verschillend ervaren en uitgelegd in vergelijking met de 'objectieve' beschrijvingen. Voor mij hebben beide kanten een vorm van waarheid en vormen samen een inzichtelijk geheel van de geschiedenis.

De aard van de plek

De bebouwde omgeving vormt in dit geheel een materiële vertaling van de culturele ontwikkelingen. Monumenten kunnen gezien worden als fysieke markeringspunten uit het verleden. Woningen vormen daarbij een gebouwvorm met een monotone functie. Historische voorbeelden worden daarbij voornamelijk beoordeeld op de authenticiteit. Publieke gebouwen, pleinen en collectieve voorzieningen hadden en hebben een rol in het bijeen brengen van mensen, middels bepaalde functies of achtergronden. In de geschiedenis hebben deze bijzondere plekken vaak een sterk verankerde positie in het stedelijk weefsel verkregen. In de natuurlijke groei van steden en dorpen waren de handelspleinen, overheidsgebouwen en religieuze gebouwen vaak de knooppunten en de kern van de groeiende agglomeratie. Al vanaf de Romeinse tijd is deze manier van positionering te herkennen, ook wel de 'genius loci' (E. Kleijer, 2004) of de geest van de plek genoemd.

De aard of omstandigheden van de plek bepalen de logica of oorsprong van een natuurlijke gebiedsontwikkeling. Gebouwen met duurzaam gebruik kunnen voor eeuwen functioneel blijven. Echter, door de industriële revolutie en globalisering verschuift deze traditie en verplaatsen kernen of knooppunten zich binnen de stad. Daarmee verandert het gebruik van de ruimte voortdurend.

De monumentale waarde

Gebouwen of plekken die 'uit de tijd' raken, maar bepaalde belangrijke waarden in zich hebben binnen de ontwikkeling van de geschiedenis, hebben de taak de geschiedenis in materiële zin te vertellen. Om dreiging van de ondergang (en sloop) tegen te gaan en het behoud van deze bijzondere plekken te waarborgen, worden zij beschermd met een monumentale status. Deze waarden kunnen sterk uiteen lopen (bijvoorbeeld in cultureel historische, architectonische, economische of sociaal maatschappelijke zin). De overheidsdienst (monumenten zorg) beoordelen het (mogelijke) erfgoed op deze waarden. De (landschaps)architecten, stedenbouwkundigen en bouwkundig historische experts hebben de taak deze kwaliteiten te herkennen, aan te dragen en te integreren in de planvorming.

De digitale invloed

Verschillende factoren zorgen voor een vernieuwing of verschuiving in het gebruik van publieke ruimte en gebouwen. In de laatste decennia is de digitale wereld opgekomen. Als gevolg van deze ingrijpende ontwikkeling verandert de manier waarop we met elkaar communiceren, hoe en in welke frequentie we elkaar ontmoeten. Daarmee verandert ook de rol en het gebruik van publieke gebouwen. Samenkomst en ontmoeting wordt meer en meer een bewuste keuze voor het individu. Publieke voorzieningen zullen extra dimensies of kwaliteit aan moeten bieden, waar mensen worden verleid gebruik te maken van deze voorzieningen of gebouwen.

Modernisme en traditionalisme

Logistieke punten als stationsknooppunten met meerdere vervoersstromen en vliegvelden zijn tegenwoordig de natuurlijke ontmoetingsplekken en vormen de moderne publieke ruimten of gebouwen. Zakencentra, exclusieve shops en grote winkelketens concentreren zich rond deze moderne stedelijke gebieden. Tegelijkertijd ontstaat een opkomend geromantiseerd beeld van de historische stads- en dorpskernen. De toename aan toegekende monumenten is een weerspiegeling van de behoefte het 'oude' of authentieke te behouden.

De expert en de lokale bevolking

In de keuze voor behoud of transformatie van het bestaande moet rekening worden gehouden met de behoefte van het sentiment voor behoud van gevoelige onderdelen. Er kunnen verschillende niveaus van authenticiteit opgehaakt worden. Uit de analyse van de expert (architect) en onderzoek onder de bevolking kunnen de waarderingen worden vastgesteld. Zoals in de introductie de relatie tussen de expert en de lokale bewoners omschreven wordt, zijn voor mij beide waarderingen relevant en van belang om het bestaande erfgoed te (kunnen) behouden en te komen tot hoogwaardig herontwerp en hergebruik.

Gebouw en context zie ik daarbij als het bestaande weefsel, waar ruimtelijke onderdelen worden toegevoegd of weggenomen om het functioneren van het geheel te moderniseren. De toevoeging zal dienend zijn aan het geheel en opgenomen worden in de bestaande structuur. Daarbij zijn continuering van 'het bestaande naar het nieuwe' en de versmelting in het stedelijke weefsel van belang (J. Coenen, 2006).

Het algemeen uitbreidingsplan

In Amsterdam is (na de uitbreidingen van Kalff) in 1934 het AUP (Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam) geïntroduceerd door C. van Eesteren. Typerend voor deze uitbreidingsgebieden zijn de gevolgde uitgangspunten uit het modernisme. De functiescheiding (tussen wonen, werken, recreatie en infrastructuur) en het verbeteren van de leefkwaliteit (licht, lucht en

ruimte) stonden centraal in deze vernieuwing. Een hervorming van het gesloten bouwblok naar open strokenbouw was een grote verandering in de stedenbouwkundige structuur.

De Robert Scott buurt (toen)

Een van de eerst gebouwde naoorlogse buurten was de Robert Scott buurt. Deze buurt werd iets ten zuiden van het nieuwe stadsdeelhart (het Bos&Lommerplein) gesitueerd. Door een grote behoefte aan nieuw religieus onderkomen vanuit omliggende parochies, werd architect G. Holt als katholieke architect, aanhanger en praktisant van de '8 en opbouw' aangetrokken voor het ontwerp van de Robert Scott buurt als katholieke enclave. De stedenbouwkundige principes van het modernisme als functiescheiding en open strokenbouw nam G. Holt mee en pionierde hij tot een kleinschalig ensemble. Een eerste maquette is te zien in het krantenbericht (afb. 1). Centraal in deze buurt stond de St. Josephkerk (afb. 2) met haar omliggende scholen en schoolplein. Deze collectieve functies vormen het sociale hart in de buurt. Rond dit hart bevinden zich typerende noord-zuid georiënteerde blokken. Deze blokken zijn opgebouwd uit vijf bouwlagen en een zadeldak. Op de begane grond bevinden zich de portiek entrees en woningbergingen. In de keuze voor de zadeldak is een worsteling of overgang te zien tussen het traditionele model en het modernisme. Ten zuiden van de kerk bevinden zich kleinschalige ouderen woningen. Deze blokken bestaan uit een of twee lagen met een zadeldak. In de verdere verfijning en de uitvoering van het stedenbouwkundige ensemble is het onderwijs verdeeld onder drie scholen; een middelbare school, een openbare en een katholieke basisschool. Deze scholen omsluiten samen met de kerk de publieke ruimte in het hart van de buurt.

De Robert Scott buurt (nu)

De toenemende welvaart heeft in de tijd gezorgd voor een tendens en verschuiving van demografische verhoudingen. De welvarende bewoners en gezinnen verhuisden naar betere delen in de stad of de tuinsteden rond Amsterdam. De vrijgekomen woningen boden vestigingsruimte voor de arbeidsmigranten. Daarnaast is (door de ontzuiling eind jaren 80) de kerk in

1990 leeg komen te staan. Door het wegvallen van deze kerkfunctie is ook de sociaal bindende schakel in de buurt vervallen en verslechterd. Echter is de behoefte aan sociale cohesie, door de toename aan diversiteit in nationaliteiten, nog (of juist nu) zeer actueel en relevant. In de vernieuwing van de stedelijke structuur onderzoek ik de oorspronkelijke principes van de structuur, de huidige kwaliteiten en negatieve aspecten. Daarbij streef ik naar het aansluiten op en versterken van de bestaande kwaliteiten. De open strokenbouw en binnentuinen zorgen voor een groene en lichte uitstraling tussen de blokken. Centraal in de buurt zorgen de collectieve voorzieningen voor een sociaal hart. Een heldere scheiding tussen de intensieve, omliggende infrastructuur en naar binnen gekeerde buurt zorgt voor een rustige en vriendelijke woonomgeving. In de praktijk zorgt de leegstand van de kerk voor een dichtgespijkerd blok met gebrek aan activiteit en openheid voor de buurt. Daarnaast zijn twee van de drie scholen nog in gebruik. Door de leegstand en de onderwijsfuncties is in de avond- en nachtelijke uren een gebrek aan sociale controle. Het gevolg van dit gebrek zijn stalen rolluiken en hermetisch afgesloten gebouwen buiten de schooluren. In zowel de objectieve als de subjectieve veiligheidscijfers steekt de buurt in negatieve zin boven haar omliggende buurten en Amsterdam West uit. Ook zijn de laatste decennia meer groenvoorzieningen aangelegd met veel beplanting in de vorm van stuiken, welke het lokale zicht beperken. De Robert Scott buurt in de toekomst Om de lokale binding onder de bewoners te versterken richt ik me grotendeels op het samenbrengen van de jongeren. Investeren in de jongeren is duurzaam vanwege het langdurige resultaat dat jongeren met zich mee kunnen dragen. De kerk zal dan ook herbestemd worden tot een jongerencentrum voor ontmoeting en talent ontwikkeling. De school richt zich nu op jongeren met leerproblemen (ROC op maat) en zal in de toekomst meer gericht zijn op het doorontwikkelen en verdiepen van de interesse of het talent van de individuele jongere. Ook de directe omgeving, het publieke domein in de buurt zal herontworpen en geïntensiveerd worden. Door het toevoegen van een gebouw op het bestaande speelplein (met voornamelijk wonen, een kleine buurthuisvoorziening

en kinderdagopvang) wordt de publieke ruimte sterker omkaderd en beheersbaar. Door met respect nieuwe onderdelen toe te voegen, welke op een logische of natuurlijke wijze ingepast worden en deel uit zullen maken van het geheel of de familie der elementen, probeer ik een continuering in de transformatie te bereiken.

St. Jozephkerk als sociaal hart

Het kerk gebouw als monument is, net als de buurt, ontworpen volgens de principes van het modernisme. Het pionierswerk in gebruik van innovatieve materialen en bouwtechnieken is sterk verweven met de expressie en architectonische uitstraling. Alle onderdelen zijn in sterke relatie met elkaar ontworpen en gebouwd (afb. 3) en kan gezien worden als een 'gesamtkunstwerk'. Het gebouw is nog volledig in oorspronkelijke staat en vormt een authentieke sculpturale verschijning. De kerk is tot 1990 in gebruik geweest. Begin jaren '90 heeft een ontwikkelaar de kerk gekocht voor sloop en herontwikkeling. Buurtbewoners hebben zich destijds hard gemaakt voor behoud van het gebouw en sloop tegen kunnen houden met bijval van gemeentelijke steun. Nadien is de kerk tijdelijk (enkele jaren) gebruikt geweest als klimhal. Sinds 2010 heeft de kerk de nationaal monumentale status verkregen en is opgenomen in de top 100 jonge wederopbouw monumenten. De monumentale waarde zit voornamelijk in de natuurlijke en zorgvuldige combinatie tussen moderne materialen en bouwmethoden en de traditionele religieuze architectonische uitgangspunten.

Jongerencentrum herstelt het sociale hart

In tijden van het geloof was de kerk een heilig gebouw (godshuis) en is zodanig ook intensief gebruikt. Op dit moment zijn de glas in lood ramen met platen afgeschermd om vernieling te beperken. Om opnieuw waardering voor dit gebouw op te wekken, zal het gebouw onderkomen gaan bieden aan de ontspoorde jongeren. De kerk zal in het herontwerp gaan functioneren als opvang- en ontmoetingscentrum. Deze functie past binnen de sociale behoefte in de omgeving. Naast het binden en vermaken van de jongeren, krijgen zij ook de ruimte zich tijdelijk te onttrekken aan de buitenwereld en begeleid te worden in zelf reflectie en talent ontwikkeling.

Het hergebruik van de ruimte in de kerk zal met ingrepen gerealiseerd worden, welke weer omkeerbaar zullen zijn. Daarmee zie ik herbestemming als een 'langdurig tijdelijk' gebruik (C. Edens, 2010). De uitbreiding wordt een sobere en terughoudende, maar permanente aanvulling op de bestaande sculptuur en vormt een nieuw geheel.

In de verfijning wordt deze functie toegespitst op het samenbrengen van jongeren, maar in de grote lijn zal er altijd een behoefte blijven aan een sociaal bindende schakel. De kerk als gebouw is daarbij niet de sociale schakel maar zal deze schakel faciliteren. Het gebouw zal, zoals ieder gebouw zou moeten doen, de bezoeker volledig dienen.

